

Nr 154

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avtal om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet; given Stockholms slott den 22 oktober 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t bemyndigas godkänna ett avtal som träffats med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet. Forskningsorganets uppgifter skall avse problem, som sammanhänger med industriell drift, och därmed närbesläktade frågor inom tätbebyggelse. Stiftelsen åtar sig att skapa ett serviceorgan i aktiebolagsform, vars ändamål skall vara att mot ersättning utreda industriers, kommuners och allmänna organs problem rörande vatten- och luftvård.

Enligt avtalet, som gäller för tiden den 1 januari 1966—den 31 december 1970, skall staten och stiftelsen dels vardera bidra med hälften av institutets driftkostnader på 1 050 000 kr. per budgetår, dels vardera utge engångsanslag på 210 000 kr. för utrustning av institutets forskningslaboratorium.

Till bidrag till förevarande forskningsinstitut förordas att på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisas ett förslagsanslag av 473 000 kr.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 22 oktober 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden ANDERSSON, LINDSTRÖM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående avtal om *inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet* och anför.

I. Inledning

I skrivelse den 9 september 1964 har Sveriges industriförbund framlagt förslag om inrättande och drift av ett av industrien och stalen gemensamt finansierat institut för vatten- och luftvårdsforskning. I anslutning till forskningsinstitutet har enligt förslaget planerats ett serviceorgan inom samma område, vars verksamhet skulle bli självfinansierande.

Efter remiss har yttranden avgivits av statens vatteninspektion, statens luftvårdsnämnd, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statens tekniska forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsråd, styrelsen för lantbruks-högskolan, styrelsen för skogshögskolan, styrelsen för veterinärhögskolan, universitetskanslersämbetet, 1964 års naturresursutredning, Ingenjörsvetenskapsakademien och statens institut för folkhälsan.

Genom beslut den 11 februari 1965 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att uppta förhandlingar angående inrättande av ett institut för vatten- och luftvårdsforskning och — under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande — för statsverkets räkning ingå avtal angående inrättandet av ett sådant institut. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom förhandlingsman generaldirektören Börje Lundgren och såsom expert professorn Bror Rexed. Förhandlingsmannen har avlämnat dels en den 15 oktober 1965 dagtecknad promemoria om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet (stencil Jo 1965: 8), dels ett — under

förbehåll av bl. a. Kungl. Maj:ts godkännande — med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning slutet avtal för tiden den 1 januari 1966—den 31 december 1970 angående inrättande och drift av ett forskningsinstitut, benämnt Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, och ett serviceorgan. Härjämte har förhandlingsmannen överlämnat förslag till stadgar för institutet. Avtalet torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

II. Nuvarande förhållanden

År 1954 tillkom Skogsindustriernas vattenlaboratorium. Huvudman för laboratoriet är numera Stiftelsen Skogsindustriernas vattenskyddsforskning. Stiftelsen, som bildats av Svenska pappersbruksföreningen, Svenska cellulosaföreningen, Svenska trämasseföreningen och Svenska wallboardföreningen, har till ändamål att i samarbete med dessa branschföreningar och deras medlemsföretag bedriva och befordra teknisk-vetenskaplig forskning beträffande skogsindustriernas avloppsvatten. Laboratoriets styrelse utgörs av Skogsindustriernas vattenskyddsråd.

Vid laboratoriet bedrivs forskning rörande sammansättningen av avloppsvatten från skogsindustrier. Vidare undersöks olika reningsmetoder samt avloppsvattens inverkan på vattendragen. Laboratoriet är även sysselsatt med luftvårdsfrågor. Verksamheten är uppdelad på en forsknings- och en serviceavdelning. Forskningsverksamheten bekostas av de i stiftelsen ingående branschföreningarna. Under åren 1959—1963 utgick dock statsbidrag av prisutjämningsmedel med 300 000 kr. eller ungefär motsvarande en fjärdedel av driftkostnaderna. Vidare utgick för 1964 statsbidrag av samma medel med 50 000 kr. Serviceverksamheten är självfinansierad genom att utfört arbete debiteras uppdragsgivarna till laboratoriets självkostnad. Omställningen i denna verksamhet uppgick 1964 till ca 600 000 kr.

Laboratoriet disponerar lokaler i Ingeniörsvetenskapsakademiens forskningsstation vid tekniska högskolan i Stockholm.

III. Sveriges industriförbunds framställning m. m.

Framställningen. Industriförbundet framhåller, att problemen på vatten- och luftvårdsområdet tilldrar sig allt större uppmärksamhet. Detta gäller även inom andra branscher än skogsindustrien. Behov föreligger av en gemensam forskningsinsats för olika industrigrenar. Som exempel härpå anger förbundet studium av avloppsvattnets sammansättning och omfattning vid skilda typer av fabriker samt utvecklande av metoder för att reducera utsläppet av föroreningar. Påverkan på vattendragen genom organisk substans är en viktig del av skogsindustriens avloppsproblem men liknande

problem finns inom livsmedelsindustrien och viss kemisk industri. En annan fråga av stor omfattning inom många branscher är föroreningen genom oljor. Giftverkan i vattendrag genom utsläpp av metalljoner, cyanider, organiska sulfider m. m. är också ett allvarligt problem vid många industrier. Vidare är det bl. a. önskvärt att studera sammankopplingen av vatten- och luftföroreningar. En luftförorening kan nämligen lätt överföras i en vattenförorening och tvärtom.

Mot bakgrunden av det anförda föreslår industriförbundet, att den av förbundet och Stiftelsen Skogsindustriernas vattenskyddsforskning bedrivna verksamheten på vatten- och luftvårdsområdet breddas genom att för industrien gemensamma forskningsorgan på detta område tillskapas. För ändamålet bör enligt förbundet inrättas dels ett forskningsinstitut, dels ett servicelaboratorium i anknytning till institutet. Uppdelningen motiveras av att forskningsverksamheten bör finansieras genom medel som bl. a. staten tillskjuter, medan serviceverksamheten bör vara självfinansierad. Organen avses emellertid stå under gemensam ledning.

Huvudmän för forskningsinstitutet bör vara staten och en stiftelse, som bildas av Svenska pappersbruksföreningen, Svenska cellulosaföreningen, Svenska trämasseföreningen, Svenska wallboardföreningen, Bruksindustriföreningen, Svenska garveriföreningen samt enskilda företag, vilka representerar Sveriges mekanförbund, Textilrådet och Sveriges kemiska industrikontor.

Institutet föreslås stå under ledning av en styrelse med tio ledamöter. Av dessa bör Kungl. Maj:ts utse fem, däribland ordföranden som vid lika röstetal skall ha utslagsröst, och stiftelsen fem. Styrelsen bör till sitt förfogande ha en rådgivande expertnämnd. Institutet bör organiseras på en administrativ, en kemisk, en biologisk och en mätteknisk avdelning enligt följande.

Administrationn

Föreståndare	arvode 35 000 kr. ¹ (1964 års löneläge)
Biträdande föreståndare	» 30 000 » ¹ (» »)
1 teknisk assistent	A 25
1 kamrer	arvode 10 000 kr.
1 sekreterare	A 15
1 skrivbiträde	A 7

Kemisk avdelning

1 avdelningschef	B 1
1 forskningsingenjör	A 25
1 »	A 23
2 forskningsassistenter	A 17
4 laboratoriebiträden	A 6

¹ Avlöningskostnaden förutsätts belasta forskningsinstitutet och serviceorganet med ungefär hälften vardera.

Biologisk avdelning

1 avdelningschef	B 1
1 forskningsingenjör	A 25
1 »	A 23
2 laboratriser	A 12
2 laboratoriebiträden	A 6

Mätteknisk avdelning

1 avdelningschef	A 25
1 forskningsassistent	A 17
1 laboratoriebiträde	A 6

Driften av institutet beräknar industriförbundet komma att kräva ett medelsbehov av 1 milj. kr. per år enligt följande sammanställning (1964 års kostnadsläge).

Löner	657 000
Arbetsgivaravgifter.....	79 000
Lokalhyra	40 000
Driftkostnader.....	90 000
Nyanskaffning av inventarier	75 000
Resekostnader.....	30 000
Konsultationer, oförutsedda utgifter	29 000

Därjämte erfordras ett engångsbelopp av 400 000 kr. för utrustning till laboratoriet. Staten och stiftelsen bör svara för hälften var av driftkostnaderna medan staten ensam svarar för utrustningskostnaden. Med hänsyn härtill föreslår förbundet att till institutets driftkostnader anvisas 500 000 kr. under ettvar av budgetåren 1965/66—1969/70. Vidare bör anvisas ett engångsanslag av 400 000 kr. till laboratorietrustningen.

Serviceorganet bör enligt förbundet ägas helt av industrien och drivas i bolagsform. Bolagets styrelse förutsättes bestå av samma personer som är ledamöter i den förut nämnda stiftelsen. I laboratoriet bör ingå en avdelning för vattendragsundersökningar, en för fabriksundersökningar, en för luftvårdsfrågor och en analysavdelning. Eftersom verksamheten skall vara självfinansierad avses staten ej böra svara för några kostnader för etablering eller drift av detta laboratorium.

Förbundet förutsätter, att både forskningsinstitutet och servicebolaget skall driva sin verksamhet i de lokaler som Skogsindustriernas vattenlaboratorium nu förhyr av Ingeniörsvetenskapsakademien. Enligt förbundet har akademien ställt i utsikt att ytterligare lokaler kan få hyras vid behov.

Remissyttrandena. Remissinstanserna tillstyrker nära nog genomgående att det av industriförbundet föreslagna forskningsinstitutet inrättas. En avvikande ståndpunkt intas endast av *styrelsen för skogshögskolan*. Styrelsen vitsordar i och för sig behovet av ökade resurser för en inten-

sifierad forskningsverksamhet på vatten- och luftvårdsområdet. Då styrelsen emellertid anser, att forskningsprogrammet samt forskningsverksamhetens organisation och sättet för dess finansiering bör upptas till närmare prövning i samband med kommande förslag av 1964 års naturresursutredning finner den sig inte böra göra något uttalande i dessa frågor förrän de belysts i ett större sammanhang. Denna uppfattning delas emellertid inte av *1964 års naturresursutredning*, som särskilt övervägt om förslagets realiserande kan tänkas föregripa några av utredningens kommande förslag men funnit att så knappast kan bli fallet. Utredningen anför bl. a.

Det är utomordentligt angeläget, att alla möjligheter tillvaratas skyndsamt för att intensifiera forskningen på områden, där det redan bedrivs en kvalificerad verksamhet, som är inriktad på väsentliga frågor. I förevarande fall finns redan en basorganisation, som relativt enkelt kan byggas ut och där erfarenheter samlats, som direkt kan komma en utvidgad verksamhet till godo. Då dessutom staten förutsätts ha utslagsröst i styrelsen för institutet behöver det inte uppstå några svårigheter att samordna institutets verksamhet med arbetet i ett ev. kommande planeringsorgan för naturresursforskningen.

Förslaget beträffande finansieringen av institutets driftkostnader har ej föranlett någon erinran från remissinstansernas sida. Bl. a. anför *Ingeniörsvetenskapsakademien*, att den föreslagna kostnadsfördelningen mellan staten och stiftelsen överensstämmer med den som tillämpas i andra institut som organiseras under samarbete mellan stat och näringsliv och att någon anledning att nu införa andra regler ej synes föreligga. *Statens vatteninspektion* finner de sökta bidragsbeloppen vara i vart fall på något längre sikt erforderliga om en sanering av vattenföroreningen skall kunna uppnås. Vad gäller engångsbidraget till laboratorieutrustning finner *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* det kunna övervägas om inte även detta bör fördelas på staten och stiftelsen med hälften vardera.

Enligt *Ingeniörsvetenskapsakademien* har lokalmässiga möjligheter för den föreslagna utvidgade forskningsverksamheten skapats genom om disposition av utrymmena i akademiens forskningsstation.

Industriförbundets förslag beträffande *serviceorganet* har ej föranlett någon erinran från remissinstansernas sida.

1964 års naturresursutredning finner den föreslagna samordningen av forskningsinstitutet och det ekonomiskt självbärande servicebolaget vara rationell. Härigenom skapas enligt utredningen förutsättningar för att de forskningsresultat som erhålls vid institutet snabbt kan komma till praktisk användning. Genom den gemensamma ledningen kan vidare de båda organens verksamhet integreras. *Ingeniörsvetenskapsakademien* finner det vara lämpligt med uppdelning av verksamheten i en forsknings- och en serviceavdelning så att kostnaderna för den konsulterande verksamheten kan överblickas och dold subventionering av denna del undvikas.

IV. Förhandlingsmannens förslag

Allmänt. Förhandlingsmannen framhåller, att föroreningarna av vatten och luft samt åtgärder för att minska dessa föroreningar kommit att inta en framskjuten plats i den under senare år alltmer intensifierade allmänna debatten om naturvård och vård i stort av människans miljö. Härvid har frågan om samarbete på skilda områden och samordning av pågående och planerat forsknings- och utvecklingsarbete trätt i förgrunden. Det är utomordentligt angeläget att tillvarata alla möjligheter för att intensifiera forskningen på ifrågakvarande område.

Skogsindustriernas vattenlaboratorium är, framhåller förhandlingsmannen vidare, väl tillgodosett i fråga om såväl personal som teknisk och annan utrustning. Laboratoriet har under många år bedrivit en kvalificerad verksamhet på vattenvårdens område. Sedan 1963 är laboratoriet verksamt även på luftvårdens område och dess möjligheter att utvidga denna verksamhet måste bedömas vara goda.

Vid förhandlingarna har det enligt förhandlingsmannen varit angeläget att söka åstadkomma en breddning av forskningsprogrammet till att avse även föroreningsproblem, som sammanhänger med tätortsbebyggelse. Vidare har det varit önskvärt att söka finna någon form för statligt inflytande i servicebolaget. Härjämte har lokalfrågan tagits upp till överläggning och övervägande.

Verksamheten. Institutet skall enligt avtalet ha till syfte att bedriva vetenskaplig forskning rörande vatten- och luftföroreningar samt rörande skadeverkningarna av sådana föroreningar. Vidare skall institutet verka för samordning och effektivisering av utvecklingsarbete för att minska utsläpp av föroreningar samt för att öka insikten om nödvändigheten av att begränsa vatten- och luftföroreningarna. Institutet skall i nu angivna verksamhet samarbeta med universitet, tekniska högskolor och andra vetenskapliga institutioner samt med industriens organ på vatten- och luftvårdsområdet. Institutets forskningsuppgifter bör avse problem av nu nämnd art, som sammanhänger med industriell drift, och därmed närbesläktade frågor inom tätbebyggelse.

I avtalet och stadgarna för institutet har forskningsuppgifterna endast angetts mera allmänt i enlighet med det föregående. Det bör enligt förhandlingsmannen åligga styrelsen att närmare ange forskningsuppgifterna i ett mera detaljerat forskningsprogram inom ramen för institutets uppgifter enligt avtalet och stadgarna. Härigenom vinnas större frihet och smidighet i arbetet och lättare anpassning av uppgifterna till institutets kapacitet alltefter deras tillströmning och angelägenhetsgrad. I stadgarna har intagits en bestämmelse att institutet enligt ett av styrelsen fastställt allmänt forskningsprogram skall bedriva forskningsarbeten, för vilka staten och stiftelsen be-

strider kostnaderna enligt avtalet. Dessutom må särskilda forskningsarbeten på begäran av enskild uppdragsgivare bedrivas på de villkor och i den omfattning, som styrelsen bestämmer. Institutet bör enligt stadgarna även i lämplig omfattning medverka i sådan gemensam forskning, som bedrivs utom institutet på områden vilka är av intresse för dess verksamhet. Bl. a. skall detta ske genom samarbete med industriella laboratorier och deltagande i forskningskommittéer. De resultat, som framkommer vid de enligt det allmänna forskningsprogrammet utförda forskningsarbetena, skall, om inte efter styrelsens bedömande särskilda hinder föreligger, stå till allmän disposition och om så befinns lämpligt publiceras.

De i avtalet angivna föreningensproblemen kommer, framhåller förhandlingsmannen, att kräva sin lösning i en nära framtid. Det kan också förväntas, att 1964 års naturresursutredning kommer att framlägga förslag i fråga om forskningen rörande dessa problem. Härvid torde institutets verksamhet komma in i bilden. Parterna är emellertid enligt förhandlingsmannen överens om att institutet under den nu aktuella avtalsperioden måste begränsa sina forskningsuppgifter på tätbebyggelseområdet till problem med anknytning till industriell verksamhet. Efter hand som institutets resurser ökas bör emellertid forskningsprogrammet breddas. Härvid ifrågakommer bl. a. vissa delar av strålskyddsforskningen.

Organisationen. Institutets angelägenheter skall enligt stadgarna handhas av en styrelse, som består av ordförande och nio andra ledamöter. Kungl. Maj:t utser ordförande efter hörande av Sveriges industriförbund samt fyra av de övriga ledamöterna. Övriga fem ledamöter, vilka skall vara i aktiv tjänst inom industrien eller till denna knutna organisationer, utses av stiftelsen. Styrelsens ordförande och övriga ledamöter utses för en tid av tre år i sänder. Styrelsen utser inom sig vice ordförande. Vid sin sida äger styrelsen tillsätta en rådgivande expertgrupp av tekniker och vetenskapsmän.

Vid institutet skall enligt avtalet finnas anställd en chef samt den personal i övrigt som institutets styrelse bestämmer med hänsyn till behovet och medelstillgången.

Finansiering m. m. Institutets driftkostnader har i avtalet angetts till sammanlagt 1 050 000 kr. för budgetår eller 50 000 kr. mer än enligt industriförbundets tidigare beräkningar. Ökningen hänför sig till inträffad kostnadsstegring sedan år 1964.

Staten och stiftelsen skall enligt avtalet bidra med hälften vardera till driftkostnaderna. Därjämte skall staten bidra med ett engångsanslag på 210 000 kr. för utrustning till institutets forskningslaboratorium under förutsättning att stiftelsen anslår lika stort belopp.

Bidragen till driftkostnaderna skall enligt avtalet på yrkande av avtalspart under vissa förutsättningar kunna bli föremål för nya förhandlingar. Detta gäller om ytterligare medel av särskilda skäl fordras för att utvidga institutets verksamhet. Ett sådant skäl är den utvidgning som förutsätts

bli nödvändig för att institutet skall klara de utvidgade uppgifterna för tätorternas föroreningsproblem. Nya förhandlingar om bidragen skall även kunna upptas om lönerna för befattningshavare, som är underkastade statens allmänna avlöningsreglemente, allmänt ökas eller minskas med mer än 10 % jämfört med de för år 1965 gällande lönerna. Om stiftelsen förskotterat erforderligt belopp för att möjliggöra att institutets verksamhet fullföljs i oförminskad omfattning under tiden till dess staten efter förhandlingar ökar sitt bidrag har parterna förutsatt att staten skall kunna i efterhand svara för viss del av dessa ökade kostnader.

Institutet skall enligt avtalet äga motta anslag från annan än staten och stiftelsen för särskilda forskningsuppgifter. Vidare skall institutet ha rätt att åta sig särskilda forskningsuppdrag för annan än staten och stiftelsen enligt kontrakt. Förhandlingsmannen framhåller i sammanhanget vikten av att sådant särskilt forskningsarbete, som möjliggörs genom generösa anslag eller förmånliga avtal med beställare, inte inkräktar på institutets egentliga forskningsarbete. Det blir enligt förhandlingsmannen en viktig uppgift för styrelsen att tillse att sådant intrång ej sker till nackdel för avtalsparterna.

Övriga frågor. Beträffande servicebolaget har i avtalet intagits bestämmelser, enligt vilka institutets och bolagets verksamhet skall samordnas i vissa frågor, t. ex. rörande personal, utrustning och lokaler. Vidare har staten tillförsäkrats rätt att utse en ledamot i styrelsen för servicebolaget. Om bristande resurser medför svårigheter för bolaget att tillgodose önskemål om service har det förutsatts att uppdrag med anknytning till industriell verksamhet skall ges prioritet.

Avtalet innehåller även vissa regler om lokalfrågan. Enligt dessa förbinder sig staten att — om de lokaler som Skogsindustriernas vattenlaboratorium nu hyr av Ingeniörsvetenskapsakademien inte längre förslår — hyresfritt ställa behövliga lokaler till förfogande för institutet. Likaså förbinder sig staten att mot skälig hyra ställa lokaler i anslutning till institutets till servicebolagets förfogande. Under förhandlingarna har framkommit, att AB Atomenergis anläggningar i Studsvik, särskilt dess biologiska och meteorologiska avdelningar, med fördel skulle kunna användas för uppdragsforskning. Det har emellertid enligt förhandlingsmannen ansetts att formerna för utnyttjande av Atomenergis resurser ej bör bindas i avtalet. I stället bör det ankomma på institutets styrelse att ta ställning härtill.

I avtalet stadgas slutligen bl. a. att, om uppsägning från någondera sidan ej sker senast ett år före avtalstidens utgång den 31 december 1970, avtalet är förlängt på två år och därefter under samma förutsättning på två år i sänder.

V. Departementschefen

Vid anmälan av prop. 1965: 97 angående vatten- och luftvårdens organisation till årets värriksdag berörde jag utvecklingen på vatten- och luftvårdens område. Jag framhöll bl. a. att utvecklingen kännetecknades av att naturen utsätts för en tilltagande förorening, som följer i den moderna teknikens och befolkningskoncentrationens spår. Av den redogörelse jag lämnade framgick vidare bl. a., att den totala vattenförbrukningen i vårt land sedan år 1930 fyrdubblats och sedan år 1950 fördubblats. Den ojämförligt största vattenkonsumenten är industrien. På denna beräknas inte mindre än 80 % av den totala vattenförbrukningen falla. Vissa bedömningar som gjorts beträffande den framtida vattenförbrukningen visar, att förbrukningen kommer att stiga mycket kraftigt. Industrisektorns vattenkonsumtion beräknas — enligt vad jag vidare framhöll — stiga i stort sett i takt med produktionsökningen. Samtidigt utsätts våra vattentillgångar för en tilltagande förorening genom avloppsvatten från industrier och tätorter. Medan ökningen av föroreningen till följd av kommunala avloppsutsläpp kunnat hejdas genom anläggande av reningsverk har föroreningen genom det industriella avloppsvattnet däremot ökat kraftigt. I fråga om luftföroreningarna framhöll jag att det torde vara klarlagt att de innebär risker för människornas hälsa, varjämte de genom korrosion åstadkommer stora ekonomiska förluster. Rökutsläppen från industrier är en av de viktigaste källorna för luftföroreningarna. Mot bakgrunden av den alltmer tilltagande föroreningen av naturen — framför allt av vattnet och luften — framstod enligt min mening föroreningsfrågan som en allt allvarligare samhällsfråga.

I förutnämnda proposition skisserades ett handlingsprogram för det allmännas medverkan i natur- och miljövårdsarbetet. En viktig punkt i ett sådant program borde enligt min mening vara att ställa ökade resurser till förfogande för forskning och tekniskt utvecklingsarbete, som snabbt kan nyttiggöras i det praktiska naturvårdsarbetet. I samband härmed erinrade jag bl. a. om att en särskild utredning — 1964 års naturresursutredning — tillsatts med uppgift att utreda och lägga fram förslag till en ändamålsenlig forskningsorganisation på naturresursområdet.

Som framgått av den tidigare redogörelsen har Sveriges industriförbund framlagt förslag angående inrättande av ett av staten och industrien gemensamt finansierat forskningsinstitut på vatten- och luftvårdsområdet. I anknytning till institutet skulle upprättas ett serviceorgan, vars verksamhet skulle bli självfinansierande. Förslaget har remissbehandlats och därvid tillstyrkts av nära nog samtliga remissinstanser, däribland 1964 års naturresursutredning. Härefter har tillkallats en förhandlingsman för att på statens vägnar uppta förhandlingar med Sveriges industriförbund. Dessa för-

handlingar har lett till att avtal träffats med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet. Avtalet, som slutits under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, gäller tiden den 1 januari 1966—den 31 december 1970. I anslutning därtill har upprättats förslag till stadgar för institutet.

Det preliminära avtalet innebär, att det nuvarande Skogsindustriernas vattenlaboratorium ombildas till det i avtalet avsedda Institutet för vatten- och luftvårdsforskning och att den vid nämnda laboratorium bedrivna verksamheten breddas. Enligt avtalet skall det nya forskningsinstitutet ha till uppgift att i samarbete med universitet, tekniska högskolor och andra vetenskapliga institutioner samt industriens organ på vatten- och luftvårdsområdet bedriva vetenskaplig forskning rörande vatten- och luftföroreningar samt rörande skadeverkningar genom sådana föroreningar. Vidare skall institutet verka för samordning och effektivisering av utvecklingsarbetet för att minska utsläpp av föroreningar samt för att öka insikten om nödvändigheten av att begränsa vatten- och luftföroreningarna. Institutets forskningsuppgifter skall avse problem av nu nämnd art, som sammanhänger med industriell drift, och därmed närbesläktade frågor inom tätbebyggelse.

Enligt avtalet skall staten och stiftelsen bidra med hälften vardera till institutets driftkostnader på sammanlagt 1 050 000 kr. för budgetår. Därjämte åtar sig staten och stiftelsen att bidra med ett engångsanslag på 210 000 kr. vardera för utrustning av institutets forskningslaboratorium. Vidare innehåller avtalet bestämmelser om att, om ytterligare medel av särskilda skäl fordras för att utvidga institutets verksamhet eller löneläget för de anställda ändras på visst närmare angivet sätt, bidragen skall kunna bli föremål för nya förhandlingar. Institutet skall äga motta anslag från annan än staten och stiftelsen för särskilda forskningsuppdrag för annan än staten och stiftelsen enligt kontrakt. Staten åtar sig att, om de lokaler som Skogsindustriernas vattenlaboratorium nu hyr av Ingeniörsvetenskapsakademien och som är avsedda att användas av institutet, inte längre visar sig tillräckliga, hyresfritt ställa behövliga lokaler till förfogande för institutet. Likaså förbinder sig staten att i anslutning till dessa lokaler ställa lokaler till serviceorganets förfogande mot skälig hyra.

Enligt avtalet skall vidare stadgar för institutet fastställas av Kungl. Maj:t. Förhandlingsmannen har framlagt förslag till sådana stadgar. Enligt dessa skall institutets angelägenheter handhas av en styrelse, som består av ordförande och nio ledamöter. Kungl. Maj:t skall utse ordförande, efter hörande av Sveriges industriförbund, samt fyra av de övriga ledamöterna.

Enligt avtalet åtar sig stiftelsen att skapa ett serviceorgan i aktiebolagsform. Bolagets ändamål skall vara att mot ersättning verkställa undersökningar och utredningar av industriers, kommuners och andra allmänna or-

gans problem rörande vatten- och luftvård och tillhandagå med råd och anvisningar i hithörande frågor. Bolagets verksamhet skall inte ge mer vinst än skäligen ränta på nedlagt kapital. Staten skall äga utse en ledamot i styrelsen för bolaget. Styrelserna för institutet och bolaget skall svara för att dessas verksamhet samordnas på lämpligt sätt.

Avtalet träder i kraft den 1 januari 1966 under förutsättning dels att stiftelsen visat att dess intressenter gett bindande utfästelser om bidrag till stiftelsen med minst 525 000 kr. per budgetår samt med minst 210 000 kr. till laboratorietrustning, dels att avtalet godkänts av Kungl. Maj:t. Avtalet förlängs på två år om det inte uppsägs senast ett år före avtalstidens utgång och förlängs därefter under samma förutsättning på två år i sänder.

Som jag redan framhållit är det angeläget att insatserna för forskning och tekniskt utvecklingsarbete inom vatten- och luftvårdsområdet ökas. Jag vill i sammanhanget erinra om att i debatten om kvicksilverförgiftningarna i naturen uppmärksamheten riktats mot industriutsläppen i våra vattendrag. Ett samarbete mellan staten och industrien i den form som föreliggande preliminära avtal innebär är enligt min mening ett betydelsefullt bidrag till ansträngningarna att komma till rätta med de allvarliga problemen rörande industriföroreningarna av vattnet och luften. Enligt förhandlingsmannen har det varit angeläget att söka åstadkomma en breddning av forskningsprogrammet till att avse även föroreningsproblem, som sammanhänger med tätbebyggelse. Detta har också beaktats i avtalet såtillvida att efterhand som institutets resurser ökas forskningsprogrammet kommer att breddas.

Förhandlingsmannen har framhållit, att det under förhandlingarna framkommit, att AB Atomenergis anläggningar i Studsvik, särskilt dess biologiska och meteorologiska avdelningar, med fördel skulle kunna användas för uppdragsforskning. Formerna för utnyttjandet av Atomenergis anläggningar bör emellertid enligt förhandlingsmannen ej bindas i avtalet utan det bör i stället ankomma på institutets styrelse att ta ställning härtill.

Avtalet, som utformats i huvudsak enligt de grunder som tillämpas i fråga om s. k. branschforskningsinstitut, tillgodoser enligt min mening de krav som bör ställas i samband med ett stöd till verksamhet av här ifrågasvarande slag. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att för statens del godkänna avtalet. Därest under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalet skulle uppkomma, bör Kungl. Maj:t äga för statens del besluta härom. Sådana jämkningar kan bli aktuella t. ex. vid förskjutningar i löneläget. Jag har icke heller någon erinran mot vad förhandlingsmannen anfört om samarbetet mellan forskningsinstitutet och AB Atomenergi.

För ifrågasvarande ändamål bör för budgetåret 1965/66 uppföras ett nytt anslag med rubriken Bidrag till Institutet för vatten- och luftvårdsforskning. Liksom anslagen till flertalet befintliga branschforskningsinstitut

bör detta nya anslag vara förslagsanslag. Statens bidrag till institutets drift för tiden den 1 januari—den 30 juni 1966 uppgår till 262 500 kr. Därtill kommer engångsbidrag av 210 000 kr. för utrustning av institutet, vilket bör anvisas under innevarande budgetår. Totalt erfordras för innevarande budgetår alltså 472 500 kr.

Under åberopande av vad jag förordat i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet

2) till *Bidrag till Institutet för vatten- och luftvårdsforskning* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1965/66 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 473 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Raimond Kolk

Avtal

mellan svenska staten och Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet

§ 1.

Staten och Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning åtager sig att i enlighet med detta avtal inrätta och driva ett forskningsinstitut, benämnt Institutet för vatten- och luftvårdsforskning.

§ 2.

Institutets syfte är att i samarbete med universitet, tekniska högskolor och andra vetenskapliga institutioner samt industriens organ på vatten- och luftvårdsområdet bedriva vetenskaplig forskning rörande vatten- och luftföroreningar samt rörande sådana föroreningars skadeverkningar ävensom att verka för samordning och effektivisering av utvecklingsarbete för att minska utsläpp av föroreningar samt för att öka insikten om nödvändigheten av att begränsa vatten- och luftföroreningarna.

Institutets forskningsuppgifter skall avse problem av ovan nämnd art sammanhängande med industriell drift och därmed närbesläktade frågor inom tälbebyggelse.

§ 3.

Vid institutet skall finnas anställd en chef samt den personal i övrigt, som institutets styrelse med hänsyn till behovet och medelstillgången bestämmer.

§ 4.

Staten och stiftelsen bidrager med hälften vardera till bestridande av institutets driftskostnader å sammanlagt 1 050 000 kronor för budgetår. Om ytterligare medel av särskilda skäl fordras för utvidgning av institutets verksamhet eller lönerna för befattningshavare, som är underkastade statens allmänna avlösningsreglemente, allmänt ökas eller minskas med mer än 10 % jämfört med de för år 1965 gällande lönerna, skall på yrkande av avtalspart bidraget enligt denna paragraf bli föremål för nya förhandlingar.

Institutet skall äga att mottaga anslag från annan än staten och stiftelsen för särskilda forskningsuppgifter ävensom åtaga sig särskilda forskningsuppdrag för annan än staten och stiftelsen enligt kontrakt, allt i överensstämmelse med syftet med institutets verksamhet enligt styrelsens närmare bestämmande.

§ 5.

Staten åtager sig att, utöver bidraget enligt § 4, även utge ett engångsanslag på 210 000 kronor för utrustning av institutets forskningslaboratorium under förutsättning att stiftelsen betalar lika stort belopp.

§ 6.

Staten förbinder sig att, om de lokaler Skogsindustriernas vattenlaboratorium nu hyr av IVA och som är avsedda att fortfarande nyttjas av institutet icke längre visar sig tillräckliga, hyresfritt ställa behövliga lokaler till institutets förfogande liksom att i anslutning till dessa lokaler mot skälig hyra ställa lokaler till det i § 9 angivna serviceorganets förfogande.

§ 7.

Företag och organisationer med verksamhet som berör vatten- och luftvården skall efter prövning och godkännande av stiftelsens styrelse äga rätt att genom bidrag till stiftelsen bli delaktiga i institutets verksamhet enligt samma grunder som gäller för stiftarna.

§ 8.

Institutets verksamhet regleras av detta avtal jämte stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t, samt av arbetsordning och kompletterande föreskrifter i övrigt, utfärdade av institutets styrelse.

§ 9.

Stiftelsen åtager sig att skapa ett serviceorgan i aktiebolags form, vars ändamål skall vara att mot ersättning verkställa undersökningar och utredningar av industriärs, kommuners och andra allmänna organs problem rörande vatten- och luftvård och tillhandagå med råd och anvisningar i hit hörande frågor.

Bolagets verksamhet skall icke ge mer vinst än skälig ränta på nedlagt kapital.

Styrelserna för institutet och bolaget skall svara för sådan samordning av enheternas verksamhet, såsom i fråga om personal, utrustning och lokaler, som må vara organisatoriskt och ekonomiskt befogad.

Staten skall äga utse en ledamot i styrelsen för bolaget.

§ 10.

Detta avtal träder i kraft den 1 januari 1966 under förutsättning att dessförinnan stiftelsen visat att bindande utfästelser getts om bidrag till stiftelsen med sammanlagt minst det belopp, som avses i §§ 4 och 5, samt avtalet godkänts av Kungl. Maj:t.

Avtalet gäller till och med december 1970. Sker icke uppsägning från någondera sidan senast ett år före avtalstidens utgång, är avtalet förlängt på två år och därefter under samma förutsättning på två år i sänder.

Stockholm den 15 oktober 1965.

För svenska staten

BÖRJE LUNDGREN

För Stiftelsen Industriens vatten- och
luftvårdsforskning

INGMAR EIDEM

Berndt Erneholm